

Schoolzwemmen ter discussie

Schoolzwemmen ter discussie

Een onderzoek naar de meerwaarde van schoolzwemmen en vangnetregelingen, uitkomsten werkgroep D meten en registeren.

in opdracht van Vereniging Sport en Gemeenten

Ester Wisse

Met medewerking van Koen Breedveld, Remko van den Dool, Jos van Gennip, Mariska Hol en Karen Smits.

*W.J.H. Mulier Instituut
Centrum voor sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek*

*Postbus 188
5201 AD 's-Hertogenbosch*

*t 073-6126401
f 073-6126413
e info@mulierinstituut.nl
i www.mulierinstituut.nl*

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
2.	Onderzoeksmethoden	6
3.	Resultaten casestudies	7
3.1	Den Bosch	7
3.2	Winterswijk	13
4.	Resultaten statistische analyse	16
4.1	Schoolzwemmen en stimuleringsregelingen	16
4.2	Effect van zwemvaardigheidsbeleid	17
5.	Samenvatting en conclusies	19
	Referenties	20
	Bijlage 1: 10-puntenplan Verbetering Zwemvaardigheid	21
	Bijlage 2: Werkgroepleden Plan 6	22
	Bijlage 3: Inventarisatie gemeenten met veranderingen in schoolzwemaanbod	23
	Bijlage 4: Deelnemende gemeenten stimuleringsregeling zwemvaardigheid	24
	Bijlage 5: Gedicht om schoolzwemmen te behouden	25

1. Inleiding

In het waterrijke Nederland wordt zwemles door de meeste inwoners gezien als een onmisbaar en nuttig onderdeel van de opvoeding: het vermindert het risico op verdrinking én zwemmen is een plezierige sportieve activiteit. Helaas is het kunnen zwemmen niet voor iedereen een vanzelfsprekendheid, vandaar dat Vereniging Sport en Gemeenten in 2007 het 10-puntenplan Verbetering Zwemvaardigheid heeft geïntroduceerd (zie bijlage 1). Het doel van het 10-puntenplan is de zwemvaardigheid in Nederland op positieve en effectieve wijze onder de aandacht te brengen, waardoor de zwemvaardigheid van kinderen in Nederland verbeterd kan worden. Dit wordt gedaan door de aanwezige kennis en ervaring te verzamelen, beoordelen en vervolgens voor iedereen beschikbaar te stellen. Verder staat de vraag centraal in hoeverre de verankering van het thema zwemvaardigheid in bestaand lokaal beleid kan worden gerealiseerd.

Dit onderzoek maakt deel uit van plan zes, landelijk meetmoment en registratie. Vereniging Sport en Gemeenten wil in haar streven naar een zo breed mogelijke zwemvaardigheid en bewustwording van potentieel gevaar zich onder andere inzetten voor het opstarten van de ontwikkeling van nieuwe meetinstrumenten en meetmomenten, om de daadwerkelijke zwemvaardigheid van alle kinderen in Nederland te beoordelen. Tevens kunnen zo de knelpunten en 'probleemgebieden' uitgelicht worden waar de grootste impuls voor zwemvaardigheid nodig is. Binnen dit plan zes wordt onder andere onderzocht wat de mogelijkheden zijn om de zwemvaardigheid van kinderen centraal te registreren. Het uiteindelijke doel is om een 'landelijk meetmoment zwemvaardigheid' in het primair onderwijs op te stellen.

Begin 2008 is door de werkgroepleden van plan zes (zie bijlage 2) besloten eerst een inventarisatie te maken van wat er op dit moment bekend is over de zwemvaardigheid van kinderen bij verschillende partijen. Er is onder andere gekeken naar de volgende vragen:

1. Wie heeft A, B en/of C (op welke leeftijd en via welke kanalen)?
2. Wat is hierin de rol van de zwemlesvragers (ouders, kinderen; hoe kijken zij aan tegen de noodzaak en wenselijkheid om A, B en/of C te halen; hoe ervaren zij de zwemlessen en tegen welke zaken lopen zij aan)?
3. Hoe wordt er door het veld aangekeken tegen het belang van zwemvaardigheid?
4. Welke rollen spelen aanbodsfactoren als met name schoolzwemmen/vangnetregelingen?
5. Hoe frequent wordt er gezwommen na het behalen van de diploma's?

Geconstateerd werd dat op lang niet alle van de bovenstaande vragen een helder antwoord te formuleren is, vandaar dat de meeste vragen nader onderzoek verdienen. Besloten is om een aantal acties te ondernemen om deze antwoorden op vragen meer helder te krijgen. De betrokkenen bij plan zes hebben zich hiervoor opgesplitst in vijf verschillende werkgroepen (A, B, C, D en E).

Deze rapportage bevat het onderzoeksverslag van werkgroep D. Werkgroep D heeft zich bezig gehouden met het antwoord op vraag vier. Er bestaat tot op heden weinig cijfermatig materiaal waaruit eenduidig blijkt wat de meerwaarde is van schoolzwemmen en van de vangnetregelingen (voor het verbeteren van de zwemvaardigheid). De activiteiten in werkgroep D waren erop gericht om hier verandering in aan te brengen, ofwel om (cijfermatig) aan te tonen dat die meerwaarde er inderdaad is.

De centrale vraagstelling van het onderzoek van werkgroep D luidt:

Wat is de meerwaarde van het schoolzwemmen en de vangnetregelingen?

Deze hoofdvraag is uiteengelegd in twee verschillende deelvragen:

1. Wat zijn de gevolgen van veranderingen in het schoolzwemaanbod in gemeenten waar recentelijk een verandering hierin heeft plaatsgevonden?
2. Is in gemeenten met vangnetregelingen de zwemvaardigheid de afgelopen jaren meer verbeterd dan in vergelijkbare gemeenten zonder vangnetregeling?

Om antwoord te krijgen op deelvraag 1 is besloten twee casestudies te doen in de gemeenten Den Bosch en Winterswijk. Deelvraag 2 wordt beantwoord door middel van een nadere analyse op cijfers uit het Aanvullend Voorzieningsgebruik Onderzoek van het SCP. De onderzoeksmethoden worden nader toegelicht in hoofdstuk twee. In hoofdstuk drie wordt vervolgens ingegaan op de resultaten van de twee casestudies en in hoofdstuk vier op de resultaten van de statische analyse. Tot slot wordt in hoofdstuk 5 een samenvatting gegeven van de belangrijkste resultaten en conclusies.

2. Onderzoeksmethoden

Om de centrale vraagstelling van dit onderzoek te kunnen beantwoorden, is gekozen voor het uitvoeren van twee verschillende activiteiten.

Casestudie in verschillende gemeenten

In de gemeenten Den Bosch en Winterswijk (twee gemeenten waar recent veranderingen zijn opgetreden in het schoolzwembeleid) is een casestudie gehouden om te kijken wat de gevolgen van deze veranderingen zijn geweest voor de zwemvaardigheid en welke motieven en overwegingen ten grondslag lagen aan het doorvoeren van deze veranderingen. De selectie van deze gemeenten is tot stand gekomen na een inventarisatie van gemeenten waar recent veranderingen hebben plaatsgevonden op het gebied van zwemvaardigheidsbeleid. Aan alle netwerkleden van het 10-puntenplan Verbetering Zwemvaardigheid is de vraag voorgelegd gemeenten door te geven waar recent een dergelijke verandering is geweest. Hierop zijn helaas slechts enkele reacties gekomen. In bijlage 3 staat de inventarisatie van gemeenten zoals die is gemaakt naar aanleiding van de reacties. Gezien het lage aantal reacties moet hierbij vermeld worden dat dit schema geen volledig beeld geeft.

Besloten is om de gemeenten Den Bosch en Winterswijk te selecteren als case-gemeenten voor nader onderzoek. In beide gemeenten hebben vervolgens gesprekken plaatsgevonden met betrokkenen bij het zwemvaardigheidsbeleid. Ook zijn verschillende beleidsdocumenten geanalyseerd en is beschikbaar cijfermateriaal op het gebied van zwemvaardigheid bekeken.

Statistische heranalyse van bestaande data

In dit onderzoek is een statistische heranalyse van bestaande data uit het Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek (SCP, 2003 en 2007) gedaan. In het AVO is onder andere gevraagd naar zwemvaardigheid. Het AVO is het enige landelijke onderzoek waarin gegevens over zwemvaardigheid te koppelen zijn aan andere achtergrondgegevens van respondenten. Door middel van een vergelijking tussen zwemvaardigheidscijfers van kinderen in gemeenten die deelnamen aan de stimuleringsregeling zwemvaardigheid (2002-2005) en kinderen in andere gemeenten is gekeken of deze stimuleringsregeling van invloed is geweest op de zwemvaardigheid.

3. Resultaten casestudies

In dit hoofdstuk zullen we de twee casestudies beschrijven van gemeenten waar recentelijk veranderingen hebben plaatsgevonden in het schoolzwemaanbod en het zwemvaardigheidsbeleid. Tevens proberen we grip te krijgen op de gevolgen die deze veranderingen hebben gehad. Hier onder worden de meest interessante uitkomsten uit de casestudies gepresenteerd. Eerst geven we een beschrijving van de ontwikkelingen en veranderingen in het (school)zwembeleid in de gemeente Den Bosch. Ook kijken we naar welke gevolgen deze veranderingen hebben gehad. Vervolgens doen we hetzelfde voor de gemeente Winterswijk.

3.1 Den Bosch

Situatieschets gemeente Den Bosch

De gemeente Den Bosch is een middelgrote gemeente met een kleine honderdveertigduizend inwoners. Van alle kinderen in de leeftijd van vijf tot vijftien jaar is ongeveer tien procent van niet-westerse afkomst. De gemeente Den Bosch heeft één groot zwembad in de stad zelf. Dit zwembad behoort tot het sportcomplex Sportiom. Verder ligt er in Rosmalen (een aangrenzend dorp, voormalig zelfstandige gemeente) het Combibad Kwekkelstijn. Deze baden zijn beide semi-geprivatiseerd. De zwemvaardigheidslessen vallen onder verantwoordelijkheid van de gemeente, andere activiteiten zijn de zorg van de private uitbater. In beide baden wordt badwater gehuurd door zwemverenigingen, die zelf ook zwemlessen geven. In de omgeving van Den Bosch zitten ook een aantal particuliere zwemscholen. Zij huren geen badwater in het Sportiom en Kwekkelstijn, maar gebruiken badwater in omliggende dorpen/gemeenten, voornamelijk bij sport-, recreatie- en revalidatiecentra.

Historie schoolzwemmen in Den Bosch

De gemeente Den Bosch kent een roerige geschiedenis wat het schoolzwemaanbod en zwemvaardigheidsbeleid betreft. In 1966 is gestart met het eerste schoolzwemmen in een overdekt bad, daarvoor vond het schoolzwemmen plaats in een buitenbad. Voor 1966 deden niet alle scholen mee aan het schoolzwemmen, maar vanaf de opening van het binnenbad groeide het aantal deelnemende scholen snel. Vanuit de landelijke overheid waren er toen nog adequate stimuleringsgelden, die met name erg hoog waren voor kinderen uit het speciaal onderwijs. Ook voor de gemeente zelf was het schoolzwemmen nog een vanzelfsprekendheid. In de jaren zeventig en tachtig namen vrijwel alle Bossche scholen deel aan het schoolzwemmen.

In de loop van die jaren is er meerdere malen sprake geweest van afschaffen/afslanken van het schoolzwemmen. Met name vanwege bezuinigingen of ombuigingen in het gemeentelijk beleid heeft het schoolzwemmen meerder malen ter discussie gestaan. Het schoolzwemmen is vanuit de landelijke overheid nooit echt een verplichting geweest. Voor reguliere basisscholen werd het grootste gedeelte gefinancierd vanuit de gemeente zelf, vandaar dat in tijden van bezuinigingen het schoolzwemmen altijd ter sprake kwam. Omdat de meeste scholen in deze jaren zwemmen in hun vakwerkplan lichamelijke opvoeding hadden opgenomen, was schoolzwemmen voor deze scholen wel min of meer een verplichting. Ook waren de zwembaden voor een groot gedeelte afhankelijk van de inkomsten van het schoolzwemmen. Deze twee zaken zorgden er, naast de zorgen over de zwemvaardigheid van de Bossche

kinderen van niet-Nederlandse afkomst, onder andere voor dat het schoolzwemmen lange tijd behouden kon blijven.

Ondanks dat het schoolzwemmen in Den Bosch in de jaren '80 ook al meerdere malen ter discussie stond en er in opzet en vorm wel steeds veranderingen plaats vonden, is het in 1994 voor het eerst echt afgeschaft voor reguliere basisscholen. Het speciaal onderwijs bleef in die tijd wel schoolzwemmen. Voorstanders van het schoolzwemmen waren hierdoor echter erg teleurgesteld en hebben veel moeite gedaan om het schoolzwemmen weer op de politieke agenda te krijgen, iets wat uiteindelijk resultaat kreeg in 1998.

In dat jaar is het schoolzwemmen voor het basisonderwijs weer ingevoerd, mede omdat de toenmalig wethouder een groot voorstander was van schoolzwemmen. Vanaf het schooljaar 1998-1999 tot en met het schooljaar 2004-2005 is er aaneengesloten schoolzwemmen geweest voor alle basisscholen. Vanaf 2002 tot 2005 heeft Den Bosch ook deelgenomen aan de stimuleringsregeling zwemvaardigheid. Het extra geld dat door deze stimuleringsregeling beschikbaar kwam, is in de schooljaren 2003-2004 en 2004-2005 gebruikt voor een uitbreiding van het schoolzwemmen voor scholen met een lage sociaal economische status (SES) score. Zij konden een half jaar langer schoolzwemmen krijgen. Ook is er wat geld 'weggezet' bij de afdeling communicatie voor het ontwikkelen van voorlichtingsmateriaal.

Gezien het relatief geringe deel dat deze landelijke stimulering in de financiering van het schoolzwemmen en het vervoer er naar toe bijdroeg, hing de meest recente afschaffing van het schoolzwemmen in 2005 volgens de verschillende betrokkenen niet direct samen met het wegvallen van de stimuleringsregeling zwemvaardigheid. Het afschaffen van het schoolzwemmen had voornamelijk te maken met politieke en financiële verschuivingen binnen de gemeente. In de gemeenteraad is in 2005 besloten om de gelden die normaal geïnvesteerd werden in het schoolzwemmen nu voor andere dingen te gebruiken. Vanuit de zwembaden en verschillende scholen in achterstandswijken kwam wederom grote weerstand tegen het afschaffen van het schoolzwemmen, maar de verschillende acties (zie bijlage 5) hebben niet mogen baten.

Terugkomst schoolzwemmen?

Het ziet er naar uit dat het schoolzwemmen voorlopig niet weer wordt ingevoerd in Den Bosch. Na verschillende pogingen van de betrokkenen (zwembaden en verschillende mensen van sportbeleid) om het schoolzwemmen nog in andere vormen terug te krijgen (schoolzwemmen als natte gymles) is ook het draagvlak bij de voorstanders van het schoolzwemmen behoorlijk afgezwakt.

Maar zoals ik al zei: aan het schoolzwemmen ga ik dus niet meer aan beginnen. Ten eerste is er nu gewoon geen plaats meer voor, dan moet ik echt een nieuw zwembad gaan bouwen. Dat zal niet gaan. Er is op dit moment ook geen draagvlak. Niet in de politiek, maar ook niet meer bij de zwembaden. Ik doe niet meer mee aan twee- of driejarige projecten. Ik heb gekozen voor stabiliteit, en dat is dus in dit geval dan maar die particuliere markt. Ik ga toch niet elke keer een kleine dertig man aan personeel heen en weer pingpongen. Ik begin er gewoon niet meer aan..... Ik blijf toch niet aan de gang. ...dat projectmatige, dat werkt in de zwemwereld niet, ik heb hier wel een bedrijf. Vestigingsmanager Combibad Kwekkelstijn, Rosmalen

Dat gejojo ben ik echt beu, want er is niets zo wispelturig als de politiek. Dat zwemmen, dat is geen sluitpost, dat is geen wegwerp artikel, dat is iets waar ook mensen achter staan. Vestigingsmanager Combibad Kwekkelstijn, Rosmalen

Ik ben voor het schoolzwemmen, maar ik ben geen jojo, ik heb ook een bedrijf wat ik moet leiden. Manager Sportiom, Den Bosch

Ook is bij de meeste scholen in Den Bosch geen groot draagvlak voor het schoolzwemmen. Enkele schooldirecteuren van scholen in achterstandswijken betreuren het dat er geen schoolzwemmen meer is, maar het gros van de Bossche basisscholen vindt dit geen probleem. Schoolzwemmen gaf veel gedoe, het was lastig inplannen tussen alle andere activiteiten die kinderen op school moeten en bovendien hadden de meeste kinderen al een zwemdiploma voordat het schoolzwemmen van start ging.

In 2008 is een voorstel van een SP-raadslid voor een motie voor herinvoering van het schoolzwemmen door de meeste betrokkenen afgewezen, mede omdat men niet zit te wachten op weer een tijdelijke regeling. Wel zeggen de betrokkenen nog steeds achter een bepaalde vorm van natte gymnastiekles en vangnetten voor niet-zwemvaardige kinderen te staan. Dit vindt dan bij voorkeur wel onder schooltijd plaats.

Als er voor die kinderen iets gedaan gaat worden, die kan ik ook nog wel in de baden kwijt. Idealiter zou dat natuurlijk ook via school zijn, maar het kan ook tijdens andere tijden. Kan mij schelen in welk model, als ze maar komen. We weten echter wel als je meer en meer via die particuliere kant regelt, komen ze minder, en als je het meer en meer via de school doet, dan is het verplicht, als je het tenminste in het schoolwerkplan opneemt, dan kunnen ze ook niet zeggen we komen niet. Dat kan wel in de particuliere sfeer, dan kunnen ze zeggen we komen niet, dus het beste is gewoon via schooltijd, want of ze nou kunnen rekenen of taal, ik vind het veel belangrijker dat ze kunnen zwemmen, want je kunt alleen aan rekenen en taal doen als je ook leeft hè?, maar dan denk ik niet aan een half uurtje per week, maar dan moet er ook echt voldoende tijd zijn. Vestigingsmanager Combibad Kwekelstijn, Rosmalen

Vanwege het 'gelijkheidsprincipe' wil de gemeente Den Bosch ook hier (nog) niet aan, maar volgens de betrokkenen moet dit toch uit te leggen zijn. Waarschijnlijk komt het weer ter sprake wanneer er een kind verdrinkt. Het gaat echter niet alleen om het veiligheidsaspect, maar ook om kennismaking met de 'Nederlandse' beweegcultuur. Kinderen die nooit op (school)zwemles hebben gezeten, zullen ook nooit goed kunnen recreëren in en aan het water.

En ik denk, als hier binnenkort een jong allochtoon kind verdrinkt, dan staat het ineens wel weer op de agenda, terwijl dat waarschijnlijk niets heeft te maken heeft met schoolzwemmen. Maar wat er wel mee te maken heeft, is dat zo iemand als 'ie zes is, laten we zeggen dat recreëren op een vaardige en veilige manier, dat hem dat ontnomen wordt voor rest van z'n leven, en waarschijnlijk ook voor zijn kinderen. Vestigingsmanager Combibad Kwekelstijn, Rosmalen

Verschillende vormen en functies van schoolzwemmen

In Den Bosch is men altijd uitgegaan van de brede functie van het schoolzwemmen. Het hoofddoel was niet om kinderen hun zwemdiploma te laten behalen, maar om ze kennis te laten maken met de brede zwemcultuur.

Ik herinner mij de eindeloze discussies over de functies van het schoolzwemmen, en ik heb altijd al gezegd, leren zwemmen kan een subdoelstelling zijn, maar wij gaan niet naar dat enge functionele, zie het nou eens als een natte gymnastiekles. Hiervoor hebben wij toen ook die dikke pil geschreven, 'de natte gymnastiekles' ook vooral om het schoolzwemmen naar de toekomst veilig te stellen. Het gaat niet alleen om spreid, sluit, strekken, maar vooral om de zwemvaardigheid en lifetime swimming. We hebben niet als hoofddoelstelling het zwemmen leren geformuleerd, maar wel als heel belangrijke subdoelstelling. Vanuit sommige wijken uit deze stad was 9 van de 10 kinderen toen ze binnen kwamen bij het schoolzwemmen niet zwemvaardig. Niet zwemvaardig betekende toen in de politiek, zowel landelijk als in de provincie als ook hier in de gemeente, geen A-diploma en/of B-diploma, dat is dan een rekbaar begrip. Maar dat is natuurlijk niet zo, maar om het voor de politici duidelijk te maken werd er gezegd zwemvaardig is als je één of twee diploma's hebt. Maar dat is natuurlijk niet helemaal waar, het criterium moet nooit een diploma zijn. Vestigingsmanager Combibad Kwekelstijn, Rosmalen

Voor het afschaffen in 1994 was de doelstelling van het schoolzwemmen gericht op een 'natte gymnastiekles'. Voor zover de betrokkenen zich dat kunnen herinneren, hadden tot die tijd alle groepen 4 van de basisscholen in Den Bosch een half jaar schoolzwemmen. Toen het schoolzwemmen in de periode van 1999 tot 2005 weer terug kwam (dit was deels tijdens de periode van de landelijke stimuleringsregeling) lag de doelstelling meer bij zwemvaardigheid.

In de schooljaren 1999-2000, 2000-2001, 2001-2002 en 2002-2003 hadden alle kinderen uit groep 3 van alle basisscholen een half uur in de week schoolzwemmen, gedurende een half jaar. In de schooljaren 2003-2004 en 2004-2005 was er een half uur schoolzwemmen voor 'reguliere/witte scholen', voor kinderen in groep 3, gedurende een half jaar. De scholen met een hoge SES-score ('de zwarte scholen') hadden in deze periode een jaar schoolzwemmen. Dit was voor kinderen in de groepen 5 met een uitloop naar groep 6 (voor als kinderen het diploma nog niet behaald hadden). Ook was er nog een tijdje een vangnetregeling onder schooltijd. Hierbij kwamen niet zwemvaardige kinderen uit hogere groepen met de schoolzwemgroep mee, om alsnog een diploma te kunnen behalen.

Na het afschaffen van het schoolzwemmen in 2005 hebben de Bossche zwembaden een programma ontwikkeld voor een sportkennismakingstraject voor alle groepen 7 en 8 van de basisscholen. Gedurende acht weken kregen de kinderen van alle basisscholen in Den Bosch twee uur lang kennismakingslessen in het zwembad of op de ijsbaan (zit in hetzelfde complex als het zwembad). Kinderen konden hierbij kiezen tussen verschillende beweegthema's in het water en op het ijs.

Kinderen die nog geen diploma hadden, moesten kiezen voor de zwemvaardigheidsmodule en kregen dus 'ouderwets' zwemles¹. Vanuit het zwemvaardigheidstraject konden ze zonder wachtlijst doorstromen naar de particuliere lessen. Hiervan werd redelijk veel gebruikgemaakt. Door (nieuwe) bezuinigingen is ook dit kennismakingstraject afgeschaft.

Gevolgen van het afschaffen van het schoolzwemmen

Omdat cijfers over zwemvaardigheid van kinderen alleen in de perioden van schoolzwemmen zijn bijgehouden is het lastig te zeggen in welke mate de zwemvaardigheid van de Bossche kinderen is beïnvloed door het afschaffen van het schoolzwemmen.

In 2002, 2003 en 2005 is een overzicht gemaakt van de niet-zwemvaardige kinderen in de groepen 1 tot en met 8 van alle basisscholen in Den Bosch. Dit is gedaan door de zwembaden, waar alle scholen destijds nog schoolzwemmen hadden. In 2007 is door de vakleerkrachten lichamelijke opvoeding die aangesteld waren via Servicepunt Sport en Bewegen op een aantal Bossche scholen (brede scholen, met name scholen met veel allochtone kinderen) in de groepen 5, 6, 7 en 8 geïnventariseerd wie nog geen zwemdiploma heeft. Hoewel de cijfers niet goed met elkaar te vergelijken zijn en niet van alle scholen over alle jaren cijfers beschikbaar zijn, is te zien dat er in de periode 2002-2007 geen grote veranderingen hebben plaatsgevonden in het percentage niet-zwemvaardige kinderen op deze scholen. Op de scholen waar veel allochtone kinderen zitten was het aantal niet-zwemvaardigen hoog, en is dat het nog steeds. Met name de Duizenpoot in de wijk Hambaken en de Iman Albogari scoren erg laag qua zwemvaardigheid.

Tabel 3.1 Niet-zwemvaardige kinderen in groep 8 van de brede Bossche basisscholen, in procenten

	2002	2003	2005	2007
Aquamarijn		16	16	
Cirkel Zuid	14	36	71	10
Duizendpoot	73	62	48	42
Haren Donk Reit	17	9	29	
Imam Albogari	70	43	59	73
Kruisboelijn	13	21	22	12
Mgr Bekkers	10	28	39	28
Paus Joannes	14	23	30	
Regenboog	10	8	8	
Rondeel	23	9	9	
Springplank	5	20	21	23
Gemiddeld	25	25	32	23

Bron: Sportiom, Den Bosch/ Servicepunt Sport en Bewegen, Den Bosch

¹ Sommige niet-zwemvaardige kinderen (vaak van niet-Nederlandse afkomst) kozen, op aandringen van de school zelf, echter ook voor kennismakingslessen op het ijs, omdat dit voor hen ook een unieke kans was. Sommige scholen vonden dat ze het niet konden maken deze kinderen verplicht het zwemvaardigheidstraject op te leggen en niet te laten kiezen uit het gevarieerde aanbod waar hun vriendjes en vriendinnetjes wel uit mochten kiezen.

Omdat het schoolzwemmen steeds in andere vorm plaats vond² is het cijfermatig ook niet aan te tonen welke invloed het beleid heeft gehad op de zwemvaardigheid van kinderen. Een constatering is echter wel dat het percentage zwemvaardige kinderen uit groep 5 van de scholen met een lage SES, die in het schooljaar 2003-2004 hadden, is gedaald van 52 procent aan het begin van het schooljaar, naar 27 procent aan het eind van het schooljaar (niet in tabel). Wanneer het schoolzwemmen er niet was geweest, had het gros van deze kinderen aan het eind van het jaar waarschijnlijk nog geen diploma gehad. Dat schoolzwemmen voor sommige kinderen hard nodig was, wijzen deze cijfers wel uit.

Helaas behaalden lang niet alle kinderen een zwemdiploma in de periode van het schoolzwemmen. In de jaren dat er schoolzwemmen was, zijn op basis van in- en uitstroomcijfers bij het schoolzwemmen de volgende resultaten behaald. In de tabel is aangegeven wat het verschil is tussen het percentage niet-zwemvaardige kinderen bij de start van het schoolzwemmen en bij de uitstroom van het schoolzwemmen. Overigens wil dit niet zeggen dat alle kinderen die tijdens de periode van het schoolzwemmen een zwemdiploma hebben behaald, dit ook alleen via het schoolzwemmen hebben behaald. Een aantal kinderen volgden in dezelfde periode naast het schoolzwemmen ook particuliere zwemles. Van 1999 tot en met 2003 hadden alle scholen slechts een periode van een half jaar schoolzwemmen. Op basis van beschikbaarheid werden de scholen ingedeeld voor de eerste of tweede periode. De 'zwarte scholen' waren in deze schooljaren redelijk evenredig verdeeld over de perioden.

Tabel 3.2 Verschil zwemvaardige kinderen in Den Bosch, bij aanvang en eind van het schoolzwemmen, in procenten

Schooljaar	half jaar schoolzwemmen 1e periode	half jaar schoolzwemmen 2e periode	heel jaar schoolzwemmen (zwarte scholen)
1999-2000	8	7	
2000-2001	15	10	
2001-2002	13	11	
2002-2003	17	14	
2003-2004	21	13	25
2004-2005	11	8	24

Bron: Sportiom, Den Bosch/ Servicepunt Sport en Bewegen, Den Bosch

In de tabel zien we dat met name het éénjarige schoolzwemmen in de schooljaren 2003-2004 en 2004-2005, voor de scholen met een lage SES-score, effectief is geweest. In deze perioden daalde het aantal niet-zwemvaardige kinderen op deze scholen met 25 procent. Een groot deel van de kinderen bleef echter ook toen, zonder zwemdiploma. Van de zwemvangnetregeling die buiten schooltijd plaatsvond, hebben helaas niet veel kinderen gebruikgemaakt. De respons hierop was maar 5 tot 7 procent. De inschatting is dat deze leerlingen niet massaal na het schoolzwemmen nog elders zijn gaan deelnemen aan vervolgzwemlessen. De ervaringen van

² In de periode van 1998 tot 2003 was het schoolzwemmen eerst een half jaar in groep 4, daarna een half jaar in groep 3; vervolgens in het schooljaar 2003-2004 en in het schooljaar 2004-2005 een half jaar in groep 3 of 5 op de witte scholen en een jaar voor groep 5 op de zwarte scholen.

de vangnetconstructie buiten schooltijd leren dat zelfs wanneer de zwemlessen gratis zijn, deze maar beperkt (kunnen) worden gevolgd.

De gevolgen van het afschaffen van het schoolzwemmen zijn dus niet helder in kaart te brengen. Bij particuliere zwemlesaanbieders is geïnventariseerd wat het verloop in aanmeldingen is geweest in de afgelopen jaren. De meesten kunnen dit niet exact aangeven, maar het algemene beeld is dat de aanmeldingen voor particuliere zwemlessen sinds het afschaffen van het schoolzwemmen, niet enorm zijn toegenomen. Het is dus aannemelijk dat het type kinderen (allochtone kinderen en kinderen uit gezinnen met een lage SES-positie) dat vroeger zwemvaardig werd via het schoolzwemmen, nu de basisschool verlaat zonder zwemdiploma. De zwemvaardigheidcijfers van de kinderen in groep 8 van de brede Bossche scholen in 2007 gaven ook aan dat op sommige scholen bijna de helft van de kinderen in groep 8 geen zwemdiploma heeft.

Op de vraag hoe het er nu exact voor staat met de zwemvaardigheid van de Bossche kinderen heeft dus niemand een helder antwoord:

Ik denk dat het niet veel anders zal zijn dan een paar jaar geleden, ik denk dat je nog steeds zult schrikken van de cijfers bij de zogenaamde zwarte scholen en dat de witte scholen relatief veel zwemvaardiger zijn. Manager Sportiom, Den Bosch

De zwemvaardigheid van kinderen in Den Bosch wordt nu nergens meer structureel geregistreerd. Wanneer dit wel gedaan zou worden, zouden deze cijfers wellicht de noodzaak van (vormen) van schoolzwemmen of vangnetregelingen aan kunnen tonen, nu is dat niet het geval.

3.2 Winterswijk

Situatieschets gemeente Winterswijk

De gemeente Winterswijk is vergeleken met Den Bosch een relatief kleine gemeente met ongeveer dertigduizend inwoners. In de gemeente wonen heel weinig niet-westerse allochtone kinderen. Wel heeft Winterswijk, vanwege haar ligging dicht bij de grens, een relatief groot aantal Duitse inwoners. In het dorp Winterswijk is één zwembad, Zwembad Jaspers. Daarnaast zijn er nog een aantal kleine instructiebaden, bijvoorbeeld bij campings. Hier worden wel particuliere zwemlessen gegeven, maar de betrokkenen bij zwembad Jaspers en de gemeente weten hier niet veel van. Zwembad Jaspers biedt in ieder geval particuliere zwemlessen aan, waar de meeste Winterswijkse kinderen gebruik van maken. Sinds dit schooljaar wordt hier weer schoolzwemmen aangeboden.

Historie van het schoolzwemmen in Winterswijk

Tot 2004 was het schoolzwemmen voor kinderen in de gemeente Winterswijk een vanzelfsprekendheid. De kinderen uit de groepen 5 en 6 kwamen één keer in de week een half uur schoolzwemmen en werden hierbij in de gelegenheid gesteld het hele ABC-diploma te behalen. In 2004 besloot de toenmalige gemeenteraad in het kader van bezuinigingen het schoolzwemmen voor het primair onderwijs niet meer te financieren. De wethouder gaf destijds het volgende aan:

Als gemeente hebben we een verordening waarin we vast hebben gelegd dat iedere basisschool in Winterswijk een bepaald bedrag per kind krijgt voor bewegingsonderwijs.

Scholen mogen daarbij zelf kiezen hoe zij dat bedrag besteden: aan gym of zwemmen. Vaak wordt het geld gebruikt voor 'droge gymnastiek' zoals wij dat noemen, dus het gymmen in een gymlokaal. Daarnaast kreeg de Stichting Zwembaden Winterswijk van ons subsidie voor het schoolzwemmen. Naast hun vaste bewegingsonderwijs konden scholen dus aanvullend vanuit dit subsidiepotje gaan zwemmen. Als gemeente hadden we ook nog een aparte pot voor het vervoer van en naar het zwembad. Wat we als college hebben gedaan is de raad voorstellen deze subsidie en de vervoerskosten niet langer te bekostigen. Het bedrag dat de scholen ontvangen voor het bewegingsonderwijs blijft wel gewoon beschikbaar. Wethouder Uffink, gemeente Winterswijk (uit persbericht gemeente Winterswijk).

Voor de meeste scholen betekende dit dat ze het schoolzwemmen niet meer konden betalen dus het zwembad niet meer bezochten. Een jaar later besloot de raad om ook de subsidies voor speciaal onderwijs te korten, waardoor ook zij geen gebruik meer konden maken van het schoolzwemmen. Tegen deze besluiten kwamen felle reacties, protesten en handtekeningenacties vanuit de Winterswijkse bevolking en de meer linkse politieke partijen. Eind 2006 gaf de nieuwe gemeenteraad het college opdracht om herinvoering van het schoolzwemmen op de basisscholen opnieuw te onderzoeken. Vanaf dat moment hebben vele gesprekken plaatsgevonden tussen de schooldirecties, het zwembad en de gemeente. Gekeken is of het schoolzwemmen weer geïntroduceerd kon worden zonder dat daarbij extra geld vanuit de gemeente nodig was. Het bleek dat de scholen hiertoe niet in staat en bereid waren. Uiteindelijk zijn Zwembad Jaspers en de gemeente gezamenlijk tot een oplossing gekomen, waardoor het schoolzwemmen toch weer terug kon komen. Voor het speciaal onderwijs werd het schoolzwemmen weer in dezelfde vorm als voorheen ingevoerd, voor de basisscholen wordt nu onderscheid gemaakt tussen het bewegingsaspect van het schoolzwemmen aan de ene kant en de vangnetfunctie aan de andere kant. Besloten is dat de kinderen in de groepen 5 en 6 met ingang van schooljaar 2008-2009 één keer per drie weken 45 minuten gaan zwemmen, in plaats van (zoals voorheen) één keer in de twee weken 30 minuten.

Verschillende vormen en functies van schoolzwemmen

Het accent van het huidige schoolzwemmen ligt op het onderhouden van de zwemvaardigheid van de kinderen. Dit omdat tegenwoordig de meeste kinderen uiterlijk in groep 4 al over een zwemdiploma beschikken. Tijdens het schoolzwemmen krijgen de kinderen geen zwemles, maar worden verschillende beweegthema's in het water aangeboden, om kinderen zo bekend te maken met de brede zwemcultuur en om hun zwemvaardigheid te onderhouden. Voor kinderen die nog geen zwemdiploma hebben, is een extra vangnet regeling opgezet. Scholen kunnen kinderen zonder diploma aandragen bij de gemeente, die vervolgens kijkt of deze kinderen in aanmerking komen voor gratis zwemles. Indien zij op grond van een inkomensannex vermogenstoets hiervoor in aanmerking komen, mogen zij het ABC-diploma op kosten van de gemeente behalen. De meerkosten hiervoor worden deels ook gefinancierd vanuit het armoedebeleid van de gemeente. Ouders die volgens de inkomensannex vermogenstoets niet in aanmerking komen voor gratis zwemlessen, krijgen deze mogelijkheid niet. Wel hanteren de scholen een 'vroegsignaleringssysteem', waarbij in de groepen 3 en 4 al contact gezocht wordt met ouders waarvan de kinderen qua zwemvaardigheid buiten de boot dreigen te vallen. Als ouders echter zelf besluiten hun kind niet op particuliere zwemles te willen/kunnen doen, heeft de gemeente daar geen invloed op. Een aantal kinderen zullen dus ook via dit nieuwe systeem niet-zwemvaardig blijven. De gemeente vindt dit de verantwoordelijkheid van de ouders.

Gevolgen van het afschaffen/herinvoeren van het schoolzwemmen

Uit een inventarisatie op de scholen in Winterswijk bleek in 2006 dat een relatief klein aantal kinderen in de groepen 5 tot en met 8 nog niet beschikt over een zwemdiploma, maar dat dit toch nog altijd zo'n 10 procent van het totaal is. Omdat er niet structureel cijfers zijn bijgehouden over de zwemvaardigheid van kinderen, kan niet cijfermatig worden aangetoond wat het effect is geweest van het tijdelijk afschaffen van het schoolzwemmen. Ook is niet bijgehouden hoe de aanmeldingen voor particuliere zwemlessen zich in de periode voor en na het afschaffen hebben ontwikkeld. Vermoed wordt dat het wegvallen van het schoolzwemmen er niet voor heeft gezorgd dat ouders die voorheen met hun kinderen geen gebruik maakten of konden maken van het particuliere aanbod, dat toen wel zijn gaan doen. Ook de effecten van het herinvoeren zijn (nog) niet duidelijk, omdat het schoolzwemmen nu niet meer gericht is op het behalen van een zwemdiploma en omdat de resultaten van het vangnetzwemmen nog niet bekend zijn.

4. Resultaten statistische analyse

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de statistische analyse op de AVO-data weergegeven. We gaan in dit hoofdstuk in op het landelijke en lokale beleid op het gebied van schoolzwemmen en op de effecten van de stimuleringsregeling zwemvaardigheid 2002-2005.

4.1 Schoolzwemmen en stimuleringsregelingen

Door het ontbreken van adequate subsidieregelingen is de positie van het schoolzwemmen in het basisonderwijs al sinds 1985 geen vanzelfsprekendheid meer (Crum, 1997). Beleidsmatig behoort het onderwerp zwemvaardigheid bij het Ministerie van OCW, maar de verantwoordelijkheid voor de stimulering van de zwemvaardigheid en de keuze voor het wel of niet aanbieden van schoolzwemmen ligt bij het lokale bestuur en de scholen (zie Van der Hoeven, 2002; Klink, 2007). Mede door het wegvallen van de landelijke 'verplichting' en ondersteuning is het aantal gemeenten en scholen dat schoolzwemmen aanbiedt de afgelopen decennia flink gedaald. In navolging van het centrale overheidsbeleid is één van de argumenten van gemeenten en schoolbesturen dat het leren zwemmen in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de ouders is (NRIT, 2005). Uit eerder onderzoek is gebleken dat het afschaffen van schoolzwemmen vooral negatief van invloed is op de zwemvaardigheid van allochtone kinderen (o.a. Crum, 1997; 2002).

Mede door de lagere zwemvaardigheid en hogere verdrinkingscijfers onder deze allochtone kinderen zijn er vanuit de landelijke overheid (ministeries OCW en VWS) alsook vanuit lokale overheden wel verschillende initiatieven geweest om de zwemvaardigheid van deze kinderen te verbeteren. Een belangrijk initiatief was de stimuleringsregeling zwemvaardigheid (de zogeheten vangnetregeling van OCW uit 2002). Tijdens de looptijd van deze stimuleringsregeling van 2002 tot en met 2005 zijn 35 gemeenten met een Gemeentelijk Onderwijs Achterstanden beleid (de zogenaamde GOA gemeenten) op projectbasis door het Ministerie van OCW gesteund om de zwemvaardigheid te verbeteren (zie bijlage 4 voor de gemeenten die deelnamen aan de stimuleringsregeling zwemvaardigheid).

Binnen deze regeling stonden drie sporen centraal. Op de eerste plaats het voorlichten van ouders en opvoeders over het belang van het leren zwemmen van kinderen. Ten tweede het aanbieden van zwemvangnetten (extra zwemlessen) voor kinderen die ondanks de voorlichting buiten de boot dreigen te vallen. Ten derde het registreren van zwem(vangnet)resultaten om de effecten van de regeling inzichtelijk te maken. De inhoudelijke invulling van de regeling is gedeeltelijk vrij gelaten aan de gemeenten zelf.

In 2005 is deze vangnetregeling stopgezet, onder andere omdat de meerwaarde ervan niet kon worden aangetoond (VWS en OCW, 2006). Tevens blijft de rijksoverheid van mening dat de zwemvaardigheid van kinderen in de eerste plaats een verantwoordelijkheid is van de ouders, daarbij ondersteund door scholen en gemeenten. De landelijke overheid laat hierbij de keuze voor het wel of niet stimuleren van de zwemvaardigheid en het schoolzwemmen dus volledig over aan de keuze van het lokale bestuur en de lokale politiek.

Het wel of niet aanbieden van schoolzwemmen staat in veel gemeenten regelmatig ter discussie. Vaak wordt op basis van politieke en budgettaire verschuivingen besloten of er 'ruimte' is voor schoolzwemmen. Meestal spelen 'harde cijfers' over de zwemvaardigheid in deze beslissingen geen rol, ook omdat deze in de meeste gemeenten niet voorhanden zijn. Het

daadwerkelijke effect van het schoolzwemmen op de zwemvaardigheid van kinderen kan dus niet makkelijk aangetoond worden. In de meeste grote gemeenten worden zwemvaardigheidsgegevens wel bijgehouden, maar deze zijn dan weer lastig met elkaar te vergelijken, omdat er op verschillende wijzen wordt geregistreerd.

Dat alle grote gemeenten (in ieder geval Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht, Tilburg, Eindhoven en Arnhem) nog steeds schoolzwemmen aanbieden suggereert een positief effect van schoolzwemmen op de algemene zwemvaardigheid, in ieder geval van de allochtone leerlingen (Axxio, 2005). Tabel 4.1 laat zien dat allochtone kinderen in veel sterkere mate dan autochtonen afhankelijk zijn van het schoolzwemmen om zwemvaardig te worden. Dit geldt ook voor kinderen uit lage SES-posities en sterk stedelijke gebieden.

Tabel 4.1 Wijze van behalen van zwemdiploma A, bevolking van 6 tot 15 jaar, naar etniciteit (in procenten)

	Totaal		Autochtonen		Allochtonen	
	2003	2007	2003	2007	2003	2007
Zwemles	81	82	84	85	67	69
Combinatie	7	8	6	8	11	11
Schoolzwemmen	12	10	10	7	22	20
Totaal	100	100	100	100	100	100

Bron: SCP (AVO 2003; AVO 2007)

Voor het meten van een duidelijke invloed van het bestaan van een schoolzwemaanbod zullen voor- en nametingen moeten worden gedaan in gemeenten die het schoolzwemaanbod hebben afgeschaft. Een test om te kijken wat er gebeurt met de zwemvaardigheid in een grote gemeente met veel allochtone inwoners wanneer het schoolzwemmen afgeschaft zou worden, lijkt echter niet verantwoord. Hieruit wordt reeds duidelijk dat ondanks de soms principiële uitspraken dat ouders verantwoordelijk zijn voor de zwemvaardigheid van hun kinderen, gemeenten wel zeker een bepaalde verantwoordelijkheid op zich nemen en dat zij verwachten dat het afschaffen van het schoolzwemmen negatief van invloed zal zijn op de zwemvaardigheid van hun kinderen.

4.2 Effect van zwemvaardigheidsbeleid

In dit onderzoek hebben we geprobeerd aan te tonen wat de invloed is van het al dan niet bestaan van een schoolzwemaanbod en van verschillende vangnetregelingen. Het effect van het schoolzwemaanbod op de zwemvaardigheid van kinderen kan echter alleen aangetoond worden door een vergelijking te maken binnen gemeenten waar eerst wel en daarna geen schoolzwemmen was of andersom. Uit de casestudies in het vorige hoofdstuk bleek dat dit in Den Bosch en Winterswijk niet goed gedaan kan worden vanwege het ontbreken van adequate cijfers.

In deze paragraaf proberen we de bredere invloed van gemeentelijk zwembeleid in kaart te brengen. Zoals eerder gemeld is het effect van de stimuleringsregeling zwemvaardigheid 2002-2005 destijds niet goed aangetoond, omdat zwemvaardigheidscijfers niet landelijk vergeleken konden worden. In dit onderzoek kunnen wij, door gebruik te maken van cijfers uit het AVO, wel

aantonen welke effecten de stimuleringsregeling heeft gehad. De AVO-cijfers stellen ons in staat om een vergelijking te maken van de ontwikkeling van de zwemvaardigheid van kinderen tussen 2003 en 2007 in gemeenten die deel uitmaakten van de stimuleringsregeling zwemvaardigheid, de zogenoemde vangnetgemeenten, en gemeenten die niet onder de regeling vielen. Daarbij is het wel van belang te beseffen dat er geen vergelijkingen gemaakt kunnen worden tussen (grote) gemeenten met veel allochtone inwoners die wel en niet aan een stimuleringsmaatregel hebben meegedaan. In de gemeenten waar geen stimuleringsregeling is geweest, wonen doorgaans verhoudingsgewijs ook minder allochtonen.

Uit de analyse komen zeer interessante gegevens naar voren. Tabel 4.2 laat zien dat het diplomabezit onder autochtone kinderen van 6-15 jaar in vangnetgemeenten iets lager ligt dan in overige gemeenten, maar in beide groepen vrijwel onveranderd is gebleven tussen 2003 en 2007. Onder allochtone kinderen is echter een duidelijk positieve invloed herkenbaar van de genomen zwemvaardigheidsmaatregelen in de zogenoemde vangnetgemeenten. Terwijl het diplomabezit onder allochtone kinderen in vangnetgemeenten stijgt, daalt het diplomabezit onder allochtone kinderen in overige gemeenten.

Tabel 4.2 Diplomabezit, bevolking 6-15 jaar, in 2003 en 2007, naar etniciteit en gemeentelijk zwembeleid (in procenten)

	Vangnet gemeenten		Gemeenten zonder vangnet	
	2003	2007	2003	2007
Allochtoon (niet-westers en westers)¹	63	77	83	75
Autochtoon	87	86	90	89
Totaal	80	83	89	86

Bron: SCP (AVO 2003; AVO 2007)

¹ als gevolg van een definitieaanpassing wijken de percentages iets af van die gerapporteerd in de Rapportage Sport 2008

Deze analyse legt de noodzaak bloot voor een continuering van gemeentelijk zwembeleid in gemeenten met veel allochtone inwoners. Afschaffing van het schoolzwemmen of het wegvallen van extra stimuleringsregelingen zal de zwemvaardigheid van allochtone kinderen doen verslechteren en de risico's op verdrinking doen toenemen. De vraag is hoe het zwemvaardigheidsbeleid vorm moet krijgen en welke effecten aanpassingen in dit beleid hebben.

5. Samenvatting en conclusies

Effect van schoolzwemmen cijfermatig niet aan te tonen

In dit onderzoek hebben we geprobeerd cijfermatig aan te tonen wat het effect is van een schoolzwemaanbod in twee gemeenten waar recentelijk veranderingen in dit aanbod hebben plaatsgevonden. Gebleken is dat het cijfermatig aantonen van het effect van schoolzwemmen zowel in de gemeente Den Bosch, alsook in de gemeente Winterswijk niet goed mogelijk is. Op basis van summier beschikbare cijfers en de verhalen van betrokkenen in beide gemeenten, kan wel geconcludeerd worden dat het afschaffen van het schoolzwemmen vooral kinderen van niet-westerse afkomst en kinderen uit gezinnen met een lage SES-positie raakt. Motieven voor het herinvoeren dan wel afschaffen van het schoolzwemmen worden echter zelden gedaan op basis van 'harde' cijfers op het gebied van zwemvaardigheid. Bij de overwegingen voorafgaande aan een aanpassing in het zwemvaardigheidsbeleid, spelen politieke belangen vaak de grootste rol. In de gemeente Winterswijk hebben voorstanders van het schoolzwemmen uiteindelijk weer voet aan de grond gekregen. Het schoolzwemmen is daar na een afwezigheid van twee schooljaren weer teruggekeerd in de vorm van de natte gymnastiekles, met een vangnet buiten schooltijd voor niet-zwemvaardige kinderen. In de gemeente Den Bosch waren de argumenten van voorstanders van deze vorm van schoolzwemmen blijkbaar niet sterk genoeg. De meerderheid van de raad is van mening dat zwemvaardigheid en kennismaking met de 'beweegcultuur' in het water de verantwoordelijkheid is van ouders.

Beleid lijkt effect te hebben voor allochtone kinderen

Ondanks dat het effect van het schoolzwemmen in de case-gemeenten niet één op één kon worden aangetoond, hebben we in dit onderzoek wel de invloed van de stimuleringsregeling zwemvaardigheid 2002-2005 in kaart kunnen brengen. Uit een statische analyse met daarin een vergelijking tussen gemeenten die aan de stimuleringsregeling hebben meegedaan (de zogenoemde vangnetgemeenten) en overige gemeenten, blijkt dat de gemeentelijke ondersteuning (o.a. behoud/optimalisering schoolzwemmen) geleid heeft tot een forse toename van de zwemvaardigheid onder allochtone scholieren. Waar in vangnetgemeenten de zwemvaardigheid onder allochtone kinderen tussen 2003 en 2007 toenam van 63 naar 77 procent, nam deze in niet-vangnetgemeenten af van 83 naar 75 procent. Deze cijfers laten zien dat het wegvallen van extra stimuleringsgelden (waarna vaak het afschaffen of afslanken van het schoolzwemmen volgde) een negatief gevolg heeft voor de zwemvaardigheid en daarmee de zwemveiligheid van allochtone kinderen in de betreffende gemeenten.

Referenties

Axxio (2005). *'Het hoofd boven water houden...'. De stimuleringsmaatregel zwemvaardigheid 2002-2005 geëvalueerd*. Bennekom, NISB

Crum, B. (1997). *Schoolzwemmen en zwemvaardigheid II, een kwestie van educatie en zorg*. Amsterdam: De Raat en de Vries.

Hoeven, M. van der (2002). Antwoorden namens OCW en VWS op schriftelijke Tweede Kamervragen (Atsma en De Vries), 27 september 2002.

Klink, A. (2007). Antwoorden namens VWS, OCW en VROM op schriftelijke Tweede Kamervragen (Vendrik), 6 november 2007.

NRIT (2005). *Onderzoek protocol schoolzwemmen*. Breda: NRIT.

VWS en OCW (2006). *Brief aan de Tweede Kamer over de uitvoering motie-Verbeet inzake zwemvangnetten*. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport mede namens de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Kenmerk S-BRE-SP-2730080.

Bijlage 1: 10-puntenplan Verbetering Zwemvaardigheid

1. Analyse Methodieken: welke methodieken zijn er inmiddels ontwikkeld en in welke specifieke situatie passen wij een bepaalde methodiek succesvol toe?
2. Witte vlekken: Wat hebben we geleerd van de Stimuleringsregeling Zwemvaardigheid 2002-2005? Hoe kunnen we geconstateerde achterstanden lokaliseren en wegwerken?
3. Voorlichtingsmateriaal: Welke voorlichtingsmaterialen en – methoden zijn er lokaal ontwikkeld voor verschillende doelgroepen en hoe bundelen we die voor algemeen gebruik?
4. Effectmeting: Welke aanpak van (school)zwemlessen is in welke situatie effectief? Welke randvoorwaarden, zoals groeps grootte, lesfrequentie en methode, zijn van invloed op de zwemvaardigheid?
5. Sociaal Agogisch Onderzoek: Welke achtergronden spelen bij ouders mee in het al dan niet aanbieden van zweminstructie aan hun kinderen.
6. Landelijk meetmoment en registratie: Hoe organiseren we een Landelijk meetmoment op de basisschool en kunnen we die resultaten centraal registreren?
7. Zwemmen in BOS, BSO en Brede School: Hoe kunnen we (school)zwemlessen tot een integraal onderdeel maken van al deze vormen van kinderopvang?
8. Ervaring uitwisselen: Hoe brengen we zweminstructeurs, scholen, gemeenten en alle andere betrokkenen regelmatig bij elkaar om kennis en ervaring uit te wisselen?
9. Landelijke helpdesk: Gedurende het project en wellicht ook daarna richten we een sterke helpdesk in die alle partijen van relevante informatie kan voorzien.
10. Toolkit Zwemvaardigheid: Hierin verzamelen we gaandeweg alle relevante materialen en methodieken om de zwemvaardigheid en de voorlichting hierover te verbeteren.

Bijlage 2: Werkgroepleden Plan 6

Naam	Organisatie
Twan Theelen	Stichting Ridderkerk Sport
Titus Mennen	Sportfondsen Nederland
Michael van den Beld	Vereniging Sport en Gemeenten
Jan Zwiers	Zwembad De Marsch, Hardenberg
Lizette de Corte	Sportbedrijf Tilburg
Robert Jan Boonstra	Sportspectrum Alphen aan den Rijn
Anne Kremers	Zwembad De Sprekelaar, Apeldoorn
Remco Pielstroom	Sportcentrum De Zandzee, Bussum
Anita Koster	Stichting Ridderkerk Sport
Willem Veldman	Sportstad Heerenveen
Jouke Nolles	Sportstad Heerenveen
Koen Breedveld	Mulier Instituut
Mariska Hol	Nationaal Platform Zwembaden NRZ
Gert Wijnholts	Nationaal Platform Zwembaden NRZ
Donald Wijkniet	Comprenz
Jos van Gennip	Zwembad De Tongelreep, Eindhoven
Chris Jaasma	Jalone advies & organisatie
Ester Wisse	Mulier Instituut

Bijlage 3: Inventarisatie gemeenten met recente veranderingen in schoolzwemaanbod

Gemeente	Soort verandering	Jaar	Motivatie achter verandering
Tilburg	aanbod gedifferentieerd, duur verminderd	2004/2005, 2007/2008	differentiatie +efficiëntie
Den Bosch	afgeschaft	medio 2005	bezuiniging
Hilversum	afgeschaft, vangnetregeling ingevoerd	2004, 2008	
Onderbanken	afgeschaft	2009	bezuiniging
Westland	afgeschaft, opnieuw ingevoerd	2007, 2009	kosten besparing werd kostenpost
Winterswijk	afgeschaft, opnieuw ingevoerd	2005/2006, 2008/2009	bezuiniging, politieke verandering
Heemskerk	afgeschaft, wellicht opnieuw ingevoerd	2004, 2009	bezuiniging, problemen exploitatie zwembaden
Denekamp	afgeschaft, deels opnieuw ingevoerd	2001, 2008	bezuiniging, initiatief zwembond
Oost Gelre	opnieuw ingevoerd	2008/2009	te weinig ruimte voor droge gymnastiek
Schijndel	aangepast	2009	exploitatietekort
Hengelo	invoeren van natte gymles	2008	extra bewegingsuren voor kinderen
Venray	sz afgeschaft, invoering vangnetregeling	2006/2007	effectiviteit
Nijmegen	aanbod gedifferentieerd	2008	effectiviteit
Amsterdam	uitgebreid	2002	

Bijlage 4: Deelnemende gemeenten stimuleringsregeling zwemvaardigheid 2002-2005

Alkmaar
Almelo
Almere
Amersfoort
Amsterdam
Apeldoorn
Arnhem
Breda
Deventer
Dordrecht
Ede
Eindhoven
Emmen
Enschede
's-Gravenhage
Groningen
Haarlem
Haarlemmermeer
Heerlen
Helmond
Hengelo
's-Hertogenbosch
Leeuwarden
Lelystad
Maastricht
Nijmegen
Rotterdam
Schiedam
Tilburg
Utrecht
Venlo
Vlissingen
Zaanstad
Zoetermeer
Zwolle

Bijlage 5: Gedicht om schoolzwemmen te behouden

"SCHOOLZWEMMEN ERUIT? HELP, DEN BOSCH VERZUIPT...!!!"

Elke week naar Kwekelstijn of Sportiom,
is iedere keer een feest alom.
We leren er op een leuke manier,
en zwemmen met heel veel plezier.

De juf zegt: "Verdrinken kan bijna niet meer"
en laat ons drijven op buik en rug nog een keer.
Nu... heb ik bijna mijn diploma behaald,
maar.... de gemeente heeft anders bepaald.

Schoolzwemmen, daar willen ze mee stoppen,
en komen niet meer met geld op de proppen.
Geen zwemmen meer? Jammer, gevaarlijk en triest,
man ik verzuip als ik val in de Binnen Diest.

We begrijpen het wel, de subsidie is op, maar toch,
voor ons schoolzwemmen een enorme strop.
We hebben het zo mooi voor elkaar in Den Bosch,
veel kinderen leren het Zwem-ABC, maar zijn dadelijk echt de klos.

Zelfs het Rijk betaalt voortaan mee,
zodoende werken we allemaal hard naar het diploma C.
Niemand van school af zonder tenminste zijn A,
maar u stopt een groot goed zomaar in de la.

De ouders moeten het zwemmen maar zelf betalen,
maar wat als zij het geld niet bij elkaar kunnen halen.
En dan nog, er zijn nu al wachtlijsten van ruim een jaar,
moeten zij dan ruim 2 jaar wachten?, wat een raar gebaar.

Allochtone kinderen kunnen zelfstandig niet komen,
daarvan krijgen wij angstige dromen.
Achterstandsscholen, zij blijven met veel achteraan,
maar niet op zwemgebied, "Dat moet blijven bestaan!"

En hoe moet het met onze speciale kinderen,
zitten zij niet voor niets op speciale scholen omdat zoveel functies bij hen hinderen?
Verdiene zij niet alle rust om met gelijkgestemden de zwemkunst te vergaren,
het behalen van het Zwem-ABC vergt voor hen immer vele jaren.

En dan die leegstand in ons Sportiom,
dit kan toch nooit de bedoeling zijn, het oogt zo oliedom.
De scholen kunnen daar zoveel doen,
zwemmen, schaatsen en gymmen voor een "slordige 30 miljoen".

Nee, laten we elders in de stad nog maar een gymzaaltje bouwen,
dan schudden jullie zeker elders wel weer een paar ton uit de mouwen.
en hoe moet het nu verder met Combibad Kwekelstijn,
Ook daar vallen de klappen niet zonder venijn.

Waar zijn de politieke voorstanders van toen gebleven,
die het schoolzwemmen altijd een steuntje in de rug hebben gegeven.
En hoe zit het met jullie geloofwaardigheid,
wanneer je het schoolzwemmen dan weer opvoert en dan weer wegsnijdt.

Wij hebben ons ook laten informeren,
door insiders en wel meerdere keren.
Weten de heren wel wat ze daadwerkelijke bezuinigen gaan,
en voor wat voor een klus wij komen te staan.

De afdeling onderwijs denkt wat te winnen,
maar Sport en Recreatie weet niet wat te beginnen.
Gemeente wij hebben het volste vertrouwen,
dat Den Bosch op jullie kan bouwen.

Reken die 12 miljoen nog eens heel goed uit,
maar bespaar niet op een badmeesters fluit.
Als er mooie tonen bij de nieuwe Muzerije klinken,
liggen alle Bossche kinderen te verdrinken.

Wij willen niet wachten tot jullie verstand zal zinken,
maar hopen dat de gemeente de kinderen niet laat verdrinken.
Als jullie in deze, behoefte hebben aan onze creativiteit,
dan denken we graag met jullie mee en zijn wij het ook weer kwijt.

Alle heren beslissers zijn voorzien van een brief,
willen jullie die nog eens goed nazien, alstublieft.
Buig die ombuigingen dus maar door,
en knoop een en ander heel goed in jullie oor.

Duik eens verstandig in dit verhaal,
één verdronken kind kost te veel voor ons allemaal!!!

Team zwemonderwijs Sportiom en Kwekelstijn